

k dejinám filozofie, teda prístup, ktorý berie vážne poznávacie a existenciálne intencie filozofie, nie ešte celkom mimo hry.

František Novosád

LITERATÚRA

- [1] DIETER, H.: Konstellationsforschung zur klassischen deutschen Philosophie. In: *Konstellationsforschung*. Herausgegeben von Martin Mulsow und Marcelo Stamm, Suhrkamp Verlag 2005.
- [2] DIETER, H.: *Werke im Werden, Über die Genesis philosophischer Einsichten*. Verlag C. H. Beck 2011.

prof. PhDr. František Novosád, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
SR
e-mail: filonovo@savba.sk

RÓBERT KARUL – RICHARD ŠTAHEL – MILAN TOMAN (eds.):

Identita – Diferencia

Bratislava: SFZ pri SAV a FiÚ SAV 2010, 524 s.

Štvrtý slovenský filozofický kongres, ktorý v Smoleniciach 13. – 15. septembra 2010 usporiadali Slovenské filozofické združenie pri SAV, Filozofický ústav SAV, Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK v Bratislave a Medzinárodná federácia filozofických spoločností (FISP), skoncentroval pozornosť filozofiek a filozofov zo Slovenskej republiky a zo zahraničia (Česká republika, Nemecko, Poľsko, Francúzsko, Dánsko) na z mnohých hľadísk páľčivý problém identity a diferencie. **F. Novosád** v úvodnom plenárnom vystúpení *Na úvod tohto kongresu* ukázal zmyslupnosť takéhoto podujatia a v štúdiu *Poriadok ako komplex diferecií a hraníc* aj konkretizoval tento zmysel poukazujúc na to, že „základný spôsob našej orientácie vo svete prebieha ako vyznačovanie rozdielov, určovanie hraníc“. Príspevky tak od domácich, ako aj od zahraničných účastníkov kongresu napospol sústredene „ohmatávali“ tento dramatický fenomén hraničnosti.

Organizátori rozdelili korpus textov príspevkov do šiestich častí: **1. Úvodné slová**, **2. Plenárne prednášky**, **3. Rovnaké a iné**, **4. Reflexie sociálnych, politických a kultúrnych aspektov identity a diferencie**, **5. Subjektivita/intersubjektivita**, **6. Reflexie etických aspektov identity a diferencie**, čím sa k slovu dostali tri významné prúdy súčasného (aj svetového) filozofovania: prúd fenomenologicko-hermeneutický, prúd femi-

nistický (resp. prúd rodových štúdií) a prúd analytickofilozofický i teoretický (vedecko-výskumne) a praktický (aplikačne) relevantné filozofické disciplíny, najmä etika, sociálna filozofia, filozofická logika, filozofia vedy a dejiny filozofie. Za všetky príspevky s konkrétnym aplikačným efektom uveďme text **J. Koišovej** *Limity princípu autonómie pacienta*.

Ku skvalitneniu posudzovaného zborníka prispievajú aj štúdie, ktoré nemožno prosto zaradiť pod hlavičku spomenutých prúdov, v ktorých sa viac menej nezávisle od nich mihne pozoruhodný vhlád povedzme do Marxovho učenia, na ktoré sa u nás už viac rokov neopováži nik nestranne (nezaujate, bez podriaďovania sa propagande) pozrieť. Takýmto zaujímavým príspevkom je text **J. Halasa** *Marxov Kapitál a kritická sociálna veda*. Výrazným stupňom ideovej nezávislosti sa vyznačuje mimoriadne informatívny a do klasického čínskeho filozofického myslenia zasvätený pohľad **M. Čarnogurskej** *Rovnaké v bytí neexistuje, v tom je všetko, nielen v lineárnom slede, súčasne nekonečne iné*. No informatívnosťou a zaniatenosťou prekypujú aj ďalšie príspevky, napríklad text **Z. Kiczkovej**, berúci si na mušku identitu feministickej filozofie. Čitateľ zborníka nepochybne privíta s potešením fakt, že v slovenskej filozofickej spisbe sa už definitívne uhniezdila ako samozrejma filozofická komparatistika – porovnávací výskum, ako o tom svedčí napríklad príspevok **P. Kondrlu** *Dve podoby diferencie: Deleuze vs. Lyotard* alebo nižšie uvedený príspevok **E. Lalíkovej**. Klasické historickofilozofické príspevky reprezentujú texty **T. Münza** *Jedno a jeho diferenciácia v klasickej metafyzike*, **E. Lalíkovej** *Identické obrazy skutočnosti v diele I. Hrušovského a M. Šimečku*, **M. Mičaninovej** a **I. Hajdučkovej** *Miloval som ťa (Ahavticha). Filozofická a literárna analýza Ibn Gabirolovej básne*, **M. Petkaniča** *Pravda subjektivity podľa Kierkegarda*, ale aj už spomenutý text **M. Čarnogurskej**, ktorý je navyše aj originálnym sinologickým príspevkom (!). K príspevkom historickofilozofickej orientácie však možno zaradiť aj také texty, aké predstavuje štúdia **T. Piskáčka** *Svet, či svety? Esej o prirodzenom svete a svetoch teoretických*, venovaná rozboru Patočkovej filozofie, čo z nadpisu nemusí byť hneď zrejmé, ďalej štúdia **M. Porubjaka** *Diferenciácia, identifikácia, reciprocita. Tri motívy Kyrnovej výchovy*, text **P. Probalu** *Identita človeka v súčasnom antropologizme*, **P. Urbana** *Fenomenologické aspekty intersubjektivity*, **A. Vydru** *Intersubjektivita vertikálnej skúsenosti u Ba-chelarda*, **M. Zvaríka** *Predsudok, normalita a intersubjektívny konflikt vo fenomenológii Alfreda Schütza*, **B. Motýľa** *Dialogický motív Ja-Ty v Gadamerovom koncepte hermeneutickej skúsenosti* a ďalšie. Historickofilozofické aspekty totiž obsahujú aj príspevky, ktoré odzneli aj pod titulmi iných sekcií.

Čitateľ však nebude zbavený možnosti ďalej diferencovať pohľady na konkrétne aspekty fenoménu identity a diferencie, a to jednak z pozícií špecializácií prispievateľiek a prispievateľov, jednak z pozícií pestrej palety aplikačných možností prezentovaných názorov, počnúc oblasťou svetonázorovo-výchovnou a vôbec pedagogickou cez vedecko-výskumnú až po oblasť decíznu (najmä kultúrno-politickú). V tomto kontexte hneď na začiatku treba upozorniť na možnosť porovnávať domáce a zahraničné myšlienkové výkony defilujúce pred pohľadom čitateľa príspevkov uverejňovaných v recenzovanom zborníku. Táto ostatná poznámka je dôležitá preto, lebo zborník zahrnuje texty nielen

niektorých význačných predstaviteľov zahraničnej filozofie (najmä **Waldenfels, Husson, Zouhar**), ale aj domácich (najmä **Novosád, Čarnogurská, Kiczková**). Z vydateľského hľadiska sú to ponuky intelektuálnych lahôdok. Pozitívnu črtou posudzovaného zborníka je aj to, že organizátorom sa podarilo zabezpečiť prezentáciu mnohých mladých prispievateľov (doktorandov), čo je pre budúceho čitateľa veľmi dôležité z hľadiska **posudzovania trendov súčasného slovenského filozofického myslenia**. Zborník v tomto kontexte bude dobre slúžiť ako dôležitý zdroj výskumu vývoja súčasnej filozofie.

Osobitne kladne vyzdvihujeme príspevky priamo, resp. explicitne tematizujúce problémy, ktoré sa bezprostredne dotýkajú života každého z nás, napríklad text **R. St'ahela** venovaný rozboru krízy, resp. krízovosti priemyselnej civilizácie, štúdia **M. Šimsu** *Role difference v konsenzuálnej teórii etického a demokratického diskursu*, príspevky v rámci feministickej filozofie zaoberajúce sa postavením ženy v dnešnom spoločenskom prostredí (príspevky **E. Farkašovej, Z. Kalnickej, L. Kobovej, a L. Krištofovej**, ku ktorým obsahovo prináleží aj spomenutá štúdia **Z. Kiczkovej**). Do uvedeného okruhu možno zaradiť príspevok **K. Wieczorka** *Hranice Európy a jej kultúrna identita*, venovaný reflexii kultúrnej identity v kontexte rozhraničenosti Európy, a zdanlivo literárnovedne orientovaný príspevok **I. Vaňkovej** *Identita, kariéra, narácia*, venovaný síce filozofii diskursu, no v skutočnosti dobre poslúži čitateľovi aj pri orientácii v spleti dnešnej životnej cesty ľudského individua. No filozofický prst na aktuálne otázky dnešného nášho pobývania v prostredí západnej civilizácie kladú aj **M. Wojewoda** v štúdiu *Identita jednotlivca a spoločenské vzťahy v konceptoch Zygmunta Baumana a Charlesa Taylora*, **J. Zouhar** *Filozofie: kultura, integrace, identita a různost*.

Pozornosť čitateľa zborníka prilákajú príspevky z oblasti filozofickej logiky (štúdia **L. Čupkovej** *Podoby existenčných výrokov v prirodzenom jazyku a ich možné chápanie* a **T. Oriješčika** *Existencia abstraktných objektov z hľadiska neologicizmu*) a filozoficko-vedný rozbor identity a diferencie v kontexte skúmania problémov indeterminizmu z pera **P. Mlynarčíka** *Emergencia a problém indeterminizmu vo svete*. Keďže však Mlynarčíkov text je venovaný aj českému filozofovi J. Tvrdému, možno ho považovať aj za relevantný historickofilozofický príspevok.

Konkretizačne prehlbujúci význam v sociálnom, politickom a kultúrnom kontexte mali príspevky spomenutého **J. Zouhara, Z. Bukowskej** *Idea multikulturalizmu a problém udržania integrity štátu*, **M. Bačekovej** *Je možné hovoriť o identite univerzálnych princípov v modernej pluralitnej spoločnosti?*, **M. Brabca** *Pojetí zásluhy v teoriích distributivní spravedlnosti*, **A. Michalíka** *Ponímanie identity, diferencie a tolerance v konzervatívnom myslení*, **J. Jurovej** *Tolerančný potenciál liberalizmu*, **P. Koreného** *Paradox tolerance*, **T. Cárovej** *Fenomén sociálnej identity z darwinovsko-evolučnej perspektívy*, **J. D. Rendtorffa** *Kozmopolitizmus a pohostinnosť z pohľadu filozofie diferencie – Nádej v kozmopolitizmus Jacquesa Derridu*, **O. Sisákovej** *Diferencia a dištinkcia v teórii Pierra Bourdieua*, už spomenutej **E. Lalíkovej**, ako aj **M. Wojewodu, A. Kuzior** *Globálny kaleidoskop identity*, **A. Remišovej** a **A. Lašákovej** *K dimenziám medzikultúrnych rozdielov* (tento text predstavuje aj pozoruhodný slovenský príspevok k filozofii kultúry), vyššie spomenutý príspevok **Porubjakov, I. Osieckej** *Problém identity a diferencie*

v kontexte výziev spoločnosti rizika, príspevok **K. Wieczorka**, prenikavá štúdia **M. Minárikovej** *Individuálna diferenciacia a sociálna identita indivíduí vo vzťahu k uzatvorenej a otvorenej spoločnosti u Henriho Bergsona*, štúdia poľskej autorky **G. Szumery** *Problém národnej identity* s mimoriadne aktuálnym významom aj pre naše dnešné slovenské pomery v kontexte stredoeurópskych národnostných ťažkostí, a príspevok spomínaného **R. Sťahela**.

Doslova ozdobou kongresu boli príspevky renomovaných filozofov **Bernharda Waldenfelsa** a **Suzanne Hussonovej**. B. Waldenfels vo svojej štúdii *Na mieste druhého* zostáva verný prenikavosti svojej fenomenologickej analýzy rozličných aspektov (mezi)ľudského, v danom prípade predvedenej na príklade minucióznych rozborov viacerých aspektov fenoménu zastupovania. S. Hussonová si zasa berie pod drobnohľad fenomén autarkie, pričom svoje skúmania výdatne dokumentuje zo starogréčtiny preloženými textovými ukážkami z Parmenida a Platóna, čím sa slovenskému čitateľovi ponúka vstup do intímneho dialógu súčasného filozofa s našimi filozofickými praotcami.

Na záver možno konštatovať, že posudzovaný zborník (vrátane príspevkov *expressis verbis* nespomenutých autorov) umožňuje plastický pohľad do súčasného filozofického diania na Slovensku a sčasti aj do filozofovania v zahraničí. Obsahová a metodologická úroveň príspevkov zoponovaná na rokovaní kongresu verne zrkadlí kvalitu súčasnej filozofickej spisby na Slovensku a dovoľuje nahliadnúť aj pod povrch filozofovania zahraničného a svedčí o schopnosti účastníkov vyzdvihnúť aktuálne aspekty súčasného stavu človeka vo svete tak v rovine filozofickej, ako aj širšie, v rovine kultúrnej a politickej. Zborník je komplexom textov užitočným nielen pre pracovníkov v oblasti vedeckého výskumu, ale aj pre didakticky účinkujúcich na rôznych stupňoch našej školskej sústavy, ale aj pre širšiu kultúrnu a politickú verejnosť.

Jozef Piaček

doc. PhDr. Jozef Piaček, PhD.
Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK
Šafárikovo nám. 6
814 99 Bratislava I
SR
e-mail: Jozef.Piacek@fphil.uniba.sk